

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

Дибко Н. М.

Дибко Н. М. Теоретичні засади розвитку бюджетної політики / Н. М. Дибко // Економіка розвитку. – 2018. – № 2 (86). – С. 42–48.

Досліджено питання розвитку бюджетної політики в умовах інституційних перетворень як інструменту забезпечення соціально-економічного зростання.

Розкрито сутність і роль бюджетної політики в соціально-економічному розвитку країни та визначено інституційні напрями підвищення її ефективності і адаптивності в умовах економічних перетворень.

Для вирішення завдань дослідження використано такі методи, як системний, діалектичний, синтезу і узагальнення та наукового абстрагування.

Результати дослідження дозволили визначити економічну сутність бюджетної політики, що полягає в державному регулюванні бюджету через застосування інструментів, показників, методів, принципів, механізмів на всіх стадіях бюджетного процесу відповідно до стратегічних напрямів державної політики соціально-економічного розвитку.

Інституційний підхід розвитку бюджетної політики поєднує соціальні, економічні та інноваційні складові бюджету, встановлює оптимальне співвідношення між ними. Бюджетна політика має бути достатньо адаптивною до визначеного вектора регулювання економічного розвитку, що спрямовано на відповідність впроваджуваних регулятивних заходів ендогенним та екзогенним змінам у економічному просторі.

За результатами проведеного аналізу обґрунтовано, що ефективність бюджетної політики має вагомим значення в стабілізації макроекономічних показників та пропорцій. Розроблення та впровадження системи критеріїв оцінювання рівня ефективності бюджетної політики посідає важливе місце в прискоренні економічного зростання.

Важливим є встановлення на довгостроковий період пріоритетів політики у бюджетній сфері відповідно до визначених пріоритетних завдань суспільного зростання, розвитку інструментів регулювання щодо наповнення доходів бюджету, спрямування видатків, бюджетного прогнозування та планування, державного боргу, динаміки дефіциту, децентралізації бюджетних повноважень.

Бюджетна децентралізація сприяє забезпеченню суспільними послугами через узгодження видатків органів влади з найнеобхіднішими місцевими потребами. Важливим є підвищення рівня спроможності місцевих органів влади до збільшення обсягів наповнення дохідної частини бюджету.

Ключові слова: бюджет, бюджетна політика, доходи бюджету, видатки бюджету, стратегічне прогнозування, бюджетна децентралізація.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ

Дыбко Н. Н.

Исследованы вопросы развития бюджетной политики в условиях институциональных преобразований как инструмента обеспечения социально-экономического роста.

Раскрыта сущность и роль бюджетной политики в социально-экономическом развитии страны и определены институциональные направления повышения ее эффективности и адаптивности в условиях экономических преобразований.

Для решения задач исследования использованы такие методы, как системный, диалектический, синтез и обобщения и научного абстрагирования.

Результаты исследования позволили определить экономическую сущность бюджетной политики, которая заключается в государственном регулировании бюджета путем применения инструментов, показателей, методов, принципов, механизмов на всех стадиях бюджетного процесса в соответствии со стратегическими направлениями государственной политики социально-экономического развития.

Институциональный подход развития бюджетной политики сочетает социальные, экономические и инновационные составляющие бюджета, устанавливает оптимальное соотношение между ними. Бюджетная политика должна быть достаточно адаптивной к определенному вектору регулирования экономического развития, которое направлено на соответствие внедряемых регулятивных мер эндогенным и экзогенным изменениям в экономическом пространстве.

По результатам проведенного анализа обосновано, что эффективность бюджетной политики имеет большое значение в стабилизации макроэкономических показателей и пропорций. Разработка и внедрение системы критериев оценки уровня эффективности бюджетной политики занимает центральное место в ускорении экономического роста.

Важным является установление на долгосрочный период приоритетов политики в бюджетной сфере в соответствии с установленными приоритетными задачами общественного роста, развития инструментов регулирования по наполнению доходов бюджета, направления расходов, бюджетного прогнозирования и планирования, государственного долга, динамики дефицита, децентрализации бюджетных полномочий.

Бюджетная децентрализация способствует обеспечению общественными услугами через согласование расходов органов власти с самыми необходимыми местными потребностями. Важным является повышение уровня способности местных органов власти к увеличению объемов наполнения доходной части бюджета.

Ключевые слова: бюджет, бюджетная политика, доходы бюджета, расходы бюджета, стратегическое прогнозирование, бюджетная децентрализация.

THE THEORETICAL BASIS OF THE BUDGET POLICY IMPROVEMENT

N. Dybko

The issues of fiscal policy development in the context of institutional transformations as an instrument for ensuring socio-economic growth have been investigated.

The essence and role of fiscal policy in the country's socio-economic development has been described and the institutional directions for improvement of its efficiency and adaptability in the context of economic transformation have been defined.

To solve the research problems, the following methods have been applied: systematic, dialectic, synthesis and generalization and scientific abstraction.

The results of the investigation have allowed the author to determine the economic essence of fiscal policy, which consists in the state regulation of the budget through the use of instruments, indicators, methods, principles, mechanisms at all stages of the budget process in accordance with the strategic directions of the state policy of socio-economic development.

The institutional approach to fiscal policy development combines the social, economic and innovative components of the budget and establishes the optimal balance between them. Budget policy should be sufficiently adaptive to a specific vector of economic development regulation directed towards the compliance of the implemented regulatory measures with endogenous and exogenous changes in the economic sphere.

The results of the analysis have proved that the effectiveness of fiscal policy plays a significant role in the stabilization of macroeconomic indicators and proportions. The development and implementation of the system of criteria for evaluation of the level of budget policy efficiency takes central place in the acceleration of economic growth.

It is essential to establish long-term priorities in the budget sphere policy in accordance with the established priority tasks of social growth, the development of regulatory instruments for filling budget revenues, allocating expenditures, budget forecasting and planning, public debt, deficit dynamics, decentralization of budget authorities.

Fiscal decentralization promotes the provision of public services through the harmonization of public expenditures with the most urgent local needs. It is important to increase the level of local authority's capacity to enlarge the budget revenues.

Keywords: budget, budget policy, budget revenues, budget expenditures, strategic forecasting, budget decentralization.

На сучасному етапі економічних трансформацій впровадження ефективної бюджетної політики є дієвим інструментом впливу на соціально-економічні процеси

держави. Інтереси суспільства знаходять своє відображення саме в бюджетній політиці, через яку забезпечується реалізація функцій та завдань держави.

Політика в бюджетній сфері передбачає визначення цілей і досягнень у державних фінансах, визначення механізму надходжень до доходної частини бюджету, встановлення напрямів використання коштів бюджету, забезпечення якісного управління фінансовими ресурсами та регулювання суспільного розвитку шляхом формування, розподілу і перерозподілу бюджетних коштів.

Питання розвитку бюджетної політики уже тривалий час досліджують такі відомі зарубіжні експерти, як: Дж. Б'юкенен, А. Вагнер, Дж. М. Кейнс, Р. Масгрейв, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, В. Танзі, С. Фішер та ін. Дослідження сутності та ролі бюджетної політики як інструмента економічного зростання дістали подальшого розвитку в працях О. Василика, В. Дем'янишина, І. Лютого, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія.

Водночас в умовах економічних перетворень доцільним є обґрунтування пріоритетів бюджетної політики відповідно до цілей та завдань державної стратегії суспільного розвитку країни, підвищення рівня адаптивності механізму бюджетного регулювання з урахуванням змін у соціально-економічному середовищі.

Враховуючи зазначене, актуальність теми статті є очевидною, а її мета полягає в розкритті сутності і ролі бюджетної політики в соціально-економічному розвитку країни та визначенні інституційних напрямів підвищення її ефективності і адаптивності в умовах економічних перетворень.

Від ефективності реалізації та цілей бюджетної політики держави залежить стан розвитку економічної сфери, рівень фінансової незалежності країни, рівень та якість життя населення. Бюджетна політика є основним чинником прискорення соціально-економічних змін, тому доцільним є забезпечення її формування та впровадження на наукових засадах згідно з державними цілями і стратегічними напрямками розвитку [1, с. 22–25].

Ефективна бюджетна політика має бути спрямована на раціональний розподіл та перерозподіл валового внутрішнього продукту між верствами населення, суб'єктами господарювання, сферами державної діяльності та адміністративно-територіальними одиницями. Це є стимулом вагомим інструмента якісного бюджетного регулювання структурної перебудови економіки, сприяння розвитку одиниць приватної форми власності, а також з іноземними інвестиціями, підвищення рівня життя населення та забезпечення соціальних гарантій.

Дієвим інструментом ефективного державного регулювання в соціальній та економічній сферах країни є бюджет. На основі його формування забезпечується розроблення джерел надходження та визначення спрямування бюджетних коштів відповідно до цілей стратегічного розвитку держави. Економічне зростання країни та територій забезпечується відповідним рівнем адаптивності бюджетної політики до визначеного вектора регулювання соціально-економічного розвитку, що спря-

мовано на відповідність впроваджуваних регулятивних заходів ендегенним та екзогенним змінам в економічному просторі.

Бюджетна політика виступає найбільш вагомим елементом із погляду інноваційної політики, інструментом забезпечення конкурентоспроможності економіки. Зараз змістом бюджетної політики має бути забезпечення інноваційної орієнтації розвитку економіки, а її результатом – активізація науково-технічної та інноваційної діяльності, адаптація науково-технічного комплексу до умов ринкової економіки, забезпечення взаємодії державного і приватного капіталу в цілях розвитку економіки знань [2, с. 161–163].

Вітчизняні науковці мають дещо різні підходи щодо визначення сутності бюджетної політики. Зокрема, на думку Д. О. Василика, бюджетна політика держави – це сукупність заходів держави щодо організації та використання фінансів для забезпечення економічного і соціального розвитку [3, с. 53]. В. М. Федосов та С. І. Юрій визначають бюджетну політику як діяльність держави з використання бюджетних відносин для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства [4]. Ц. Г. Огонь трактує бюджетну політику як цілеспрямовану діяльність держави у фінансово-бюджетній сфері [5, с. 126]. В. Г. Дем'янин формулює бюджетну політику держави як діяльність органів державної влади, державного управління та місцевого самоврядування з визначення стратегічної мети, напрямів, завдань і пріоритетів розвитку бюджетних відносин та засобів бюджетної тактики для їх досягнення і застосування [6, с. 27].

Чугунов І. Я. визначає економічну сутність бюджетної політики в якості інструмента регулювання економічного розвитку, що полягає у використанні бюджетної архітекτονіки, яка встановлюється оптимальними співвідношеннями між елементами бюджетної системи для впливу на динаміку економічного зростання [7, с. 17–18].

Економічна сутність бюджетної політики полягає в державному регулюванні бюджету через застосування інструментів, показників, методів, принципів, механізмів на усіх етапах бюджетного процесу відповідно до стратегічних напрямів державної політики соціального та економічного розвитку країни.

Бюджетна політика формується державними фінансовими інститутами із дотриманням таких основних умов: дотримання вимог основоположних законів економіки і тенденцій та особливостей суспільного розвитку; дослідження попереднього досвіду економічного розвитку, розвитку фінансово-бюджетної сфери; впровадження досвіду розвинених зарубіжних країн; аналіз конкретного етапу розвитку суспільства, співставлення особливостей внутрішнього етапу розвитку та міжнародної економічної ситуації; застосування комплексного підходу до розроблення і реалізації заходів бюджетної політики, а також політики у сфері фінансів, ціноутворення, кредиту, заробітної плати тощо [8, с. 22].

Важливими цілями політики у бюджетній сфері є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку країни та територій, водночас важливою є підтримка передусім запасу стійкості бюджетної системи. З метою розроблення і реалізації збалансованого бюджетного регулювання протягом певного періоду бюджетна політика має визначитись, виходячи із циклічності економічного розвитку, а також зі стану державних фінансів і запасу стійкості бюджетної системи, суттєве зменшення якого може призвести до ускладнень у проведенні ефективного бюджетного регулювання щодо позитивного впливу на економічне зростання.

Впровадження інституційного підходу до дослідження бюджетної політики є важливим та містить визначення ознак інституту бюджетного регулювання, інституційного середовища, що забезпечує його функціонування, трансакційних витрат із застосуванням теорії суспільного вибору.

Головним ідеологом і засновником теорії й практики регулювання економіки за допомогою використання державних фінансів у ХХ столітті був відомий англійський економіст Дж. Кейнс, який сформулював теорію державних фінансів – важливу складову кейнсіанської економічної теорії. Основна мета політики держави у сфері економіки, згідно із вченням Дж. Кейнса, полягає в ухваленні рішень щодо впливу на сукупний попит, а інструментом для проведення зазначеної політики є бюджет як вагомий чинник економічного регулювання. Держава впливає на обсяги доходів та витрат бюджету, а саме на різницю між ними, залежно від конкретних економічних умов, і таким чином регулює обсяг сукупного попиту та величину пропозиції. Так, в умовах економічного спаду держава має скорочувати податкове навантаження на економіку й збільшувати витрати бюджету, створюючи умови для бюджетного дефіциту і посилюючи тим самим додатковий попит в економіці. Під час економічного зростання бюджетне регулювання має стримувати попит за допомогою підвищення податкового навантаження та обмеження бюджетних витрат. Дефіцит бюджету може мати місце і за зростаючих обсягах виробництва з метою стимулювання економічних процесів та прискорення темпів зростання [9, с.131–132].

Американський лауреат Нобелівської премії П. Самуельсон забезпечив розвиток теоретичної системи Дж. Кейнса та у середині ХХ століття започаткував основи теорії суспільних благ, де державі відводиться регулююча роль. Ринок, на його думку, не в змозі вирішувати в оптимальному режимі основні суспільні проблеми, тому необхідна регулююча роль держави, зокрема бюджетне фінансування. Він розглядав витрати державного бюджету як основний чинник пом'якшення циклічних коливань, як одну із складових "вбудованого бюджетного стабілізатора", яким безпосередньо є державний бюджет. Крім того, він вводить поняття "суспільний товар", під яким розуміє товари і послуги, що надаються державою. На його

думку, важливим є державне регулювання пропозиції суспільних товарів, що має бути спрямовано на досягнення оптимальності витратків [10, с.146; 11].

Дж. Бьюкенен у теорії "суспільного вибору" аналізує, який суспільно-політичний механізм може забезпечити адекватний вибір щодо розподілу обмеженого обсягу ресурсів. Основою теорії суспільного вибору є ідея виявлення взаємозалежності політичних і економічних явищ, застосування економічних методів до вивчення політичних процесів. Він розглядає розподіл фінансових ресурсів на основі заздалегідь визначених ефективних норм. Позитивна теорія державних фінансів поділяється на дві частини: відображення розвитку індивідуального вибору суспільних благ; здійснення аналізу реального фінансового світу [11, с. 692–693]. Дж. Б'юкенен зазначив, що наслідками наявності дефіциту бюджету є: підвищення рівня конкуренції на кредитному ринку, зростання відсоткових ставок, зменшення стимулів до ефективності виробництва, тобто продуктивних накопичень капіталу та трудової діяльності. Він обґрунтував, що роль державного бюджету в суспільному розвитку залежить не тільки від державної спрямованості економічного регулювання, а й від інституційного забезпечення, що ґрунтується на основі "витрати – вигоди". До того ж забезпечення ефективності регулювання має здійснюватися не на основі відбору пріоритетних засобів і підходів, зокрема грошово-кредитних чи бюджетно-податкових, а повинні бути спрямовані на суттєве удосконалення системи ухвалення політичних рішень. Він зауважує, що важливим є наявність такого підходу до розроблення політики в економіці, що забезпечить її максимальний рівень оптимальності [12].

Інституційний підхід розвитку бюджетної політики поєднує соціальні, економічні та інноваційні складові бюджету, встановлює оптимальне співвідношення між ними з метою поступового удосконалення механізму фінансової системи держави. Такі складові бюджету, як дохідна та витраткова частини бюджету, їх структура та обсяги, наявність бюджетного дефіциту або профіциту та державного боргу, джерела покриття дефіциту, напрями використання профіциту бюджету, міжбюджетні відносини, механізм взаємодії між учасниками бюджетного процесу, методологія його функціонування, визначаються на основі встановленої інституційної архітектури бюджетної політики.

Інституційне середовище розкриває вплив бюджетного механізму на показники економічного й соціального розвитку. Інституційні засади системи бюджетного регулювання визначаються відповідними нормативно-правовими актами, які регламентують порядок створення основного централізованого грошового фонду в сукупності з напрямками й методами використання бюджетних коштів та забезпечують виконання органами державного управління, місцевого самоврядування відповідних функцій, сприяють досягненню пріоритетних цілей.

Бюджетне регулювання розглядається як макро-економічний регулятор відтворюваних процесів, метою

якого є реалізація довгострокових пріоритетів соціального та економічного зростання країни. Застосування дієвих інструментів сприяє підвищенню рівня ефективності планування та виконання бюджету, якості управління видатковою частиною бюджету, прискорює досягнення важливих показників економічного розвитку на макrorівні та забезпечує якісні перетворення в соціальній сфері.

У країнах із транзитивною економікою активізація можливостей бюджетної політики в державній політиці розвитку вимагає підвищення рівня оптимальності та ефективності використання її регуляторного потенціалу, важливості формування завдань бюджетної політики відповідно до завдань та цілей стратегічного значення суспільного розвитку країни.

Визначення цілей суспільного розвитку ґрунтується на попередньо проведеному дослідженні стану економіки та соціальної сфери. Раціональна державна соціальна та економічна політика передбачає застосування інституційного підходу, що ґрунтується на постійному удосконаленні та адаптуванні до певного етапу суспільного розвитку. Виявлення слабких місць в економічному середовищі країни, адміністративно-територіальній одиниці, в галузі економіки є підставою для оцінювання терміновості вирішення проблем, пошуку альтернативних напрямів подолання зазначених тенденцій.

Аналіз соціально-економічного розвитку починається з визначення усіх можливих цілей та виявлення їх властивостей: її відношення до коротко-, середньо- або довгострокових цілей; попередніх, проміжних або кінцевих. Слід зазначити, що вони можуть мати декілька характеристик, у цьому випадку важливо виділити вагомі з них, враховуючи сучасний стан економічної ситуації.

Вибір інструментів бюджетного регулювання обґрунтовується рівнем необхідності їх застосування на основі з'ясування умов достатності важелів впливу, відповідності цілям, міри сумісності окремих чинників, негативних ефектів їх реалізації, якості механізмів регулювання.

Формування і впровадження державної політики в бюджетній сфері в умовах відповідного етапу розвитку соціально-економічної сфери визначається основними стадіями циклу: ініціювання політики, що полягає у виявленні проблемних питань у суспільному середовищі та встановленні завдань державної політики; формування політики на основі розроблення стратегії і планування вирішення нагальних питань; узгодження цілей та завдань політики розвитку із заінтересованими державними інститутами та закріплення на законодавчому рівні; виконання завдань бюджетної політики та досягнення поставлених цілей; здійснення моніторингу ефективності впровадження бюджетної політики; регулювання заходів державної бюджетної політики в процесі її реалізації; оцінювання рівня якості та результативності реалізованої державної бюджетної політики; урахування результатів впроваджуваної бюджетної політики в майбутніх бюджетних періодах.

Ефективність бюджетної політики має вагоме значення в стабілізації макроекономічних показників та пропорцій. Розроблення та впровадження системи критеріїв оцінювання рівня ефективності бюджетної політики посідає важливе місце в прискоренні економічного зростання, оскільки бюджетна політика є складовою державного регулювання економічних процесів та макроекономічної стабілізації.

Встановлення критеріїв оцінювання якісного та ефективного рівня бюджетної політики має ґрунтуватись на основі індикаторів виконання планових показників доходів бюджету, виконання бюджетних зобов'язань та фактично проведених видатків, оптимального співвідношення зростання дохідної та видаткової частин бюджету, обсягів дефіциту бюджету та державного боргу, їх співвідношення із обсягами валового внутрішнього продукту, рівня зайнятості населення та рівня внутрішнього споживання, зростання мінімальної заробітної плати та фонду оплати праці працівників, їх співвідношення із темпами інфляції.

Оцінювання має здійснюватися на основі аналізу зміни показників, їх динаміки в середньостроковому періоді та відповідності встановленим критеріям, що визначені стратегічними пріоритетами соціально-економічної політики розвитку на макrorівні.

В умовах економічної рецесії важливим є розвиток механізмів державного регулювання щодо підвищення адаптивності бюджетної політики до умов фінансово-економічних процесів у державі. Важливим є встановлення на довго- та середньостроковий період пріоритетів політики в бюджетній сфері відповідно до визначених пріоритетних завдань суспільного зростання, розвитку інструментів регулювання щодо наповнення доходів бюджету, бюджетного прогнозування та планування, міжбюджетних відносин, що створить умови для підвищення ефективності функціонування державних фінансів. Від якісного рівня запровадження фінансового механізму регулювання доходної та видаткової частин бюджету залежить обсяг дефіциту, що фінансується за рахунок зовнішніх або внутрішніх запозичень.

Із розвитком суспільних відносин зростає роль держави в розподільчих процесах, регулюванні зростання в соціальній та економічній сферах територіально-адміністративних одиниць та країни в цілому, що обумовлює збільшення обсягів видатків за пріоритетними напрямками політики держави. Забезпечення раціонального та ефективного перерозподілу фінансових ресурсів між різними рівнями бюджетної системи є одним із пріоритетних завдань фінансово-економічної політики держави, що спрямовано на прискорення розвитку виробництва на інвестиційно-інноваційній основі, сприяння підвищенню якісного рівня життя населення, посилення інвестиційної привабливості країни.

Завдяки механізму бюджетного регулювання через місцеві бюджети здійснюється вирівнювання показників доходів і видатків територій. Місцеві бюджети

є вагомим інструментом соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, основними фінансовими планами їх розвитку, джерелом фінансування місцевої інфраструктури та забезпечують реалізацію функцій органів місцевого самоврядування в частині фінансування та надання якісних суспільних послуг.

На сучасному етапі економічного розвитку країни важливим є досягнення рівноваги між фінансово-бюджетними та соціально-економічними показниками в розрізі адміністративно-територіальних одиниць та досягнення встановлених цілей. Питання децентралізації бюджетних повноважень є актуальним, оскільки децентралізація фінансів є вагомим підґрунтям самостійності місцевих органів влади. Підвищення рівня децентралізації ухвалення рішень створює відповідні умови для вжиття місцевою владою дієвих заходів із метою розвитку територіальної одиниці. Фіскальна децентралізація поступово забезпечує надання якісних суспільних послуг шляхом оптимального розподілу видатків органів влади відповідно до нагальних потреб території.

Необхідною передумовою децентралізації є фінансова незалежність місцевих бюджетів із метою ефективного виконання своїх повноважень. Важливим є підвищення рівня спроможності місцевих органів влади в збільшенні обсягів наповнення дохідної частини бюджету, в тому числі як за рахунок податкових надходжень, так і неподаткових з одночасним зменшенням прямої залежності від обсягів отримання трансфертів із державного бюджету. Доцільним є формування оптимального розподілу фінансових ресурсів видаткової частини бюджету з метою виконання функцій та завдань держави у сфері освіти, охорони здоров'я, культури тощо. Функціонування ефективної системи міжбюджетних відносин, де орган влади самостійно відповідає за місцеву бюджетну політику, можливе на основі створення економічно виваженої системи розподілу повноважень, видаткових зобов'язань і доходів. За умов функціонування такої системи має бути досягнута інституційна симетрія. Реалізація зазначених завдань бюджетної політики сприятиме впровадженню дієвого впливу інститутів місцевого самоврядування на розвиток соціально-економічної системи країни.

На етапі економічної рецесії доцільним є збільшення видаткової частини бюджету із одночасним забезпеченням зниження податкового навантаження, що призведе до певного рівня дефіциту бюджету та створить умови для стимулювання внутрішнього попиту і вплине на прискорення економічного розвитку. У період економічного зростання необхідно забезпечувати зменшення його обсягу.

Рівень співвідношення внутрішнього та зовнішнього державного боргу має вагомий вплив на темпи і пропорції розвитку галузей економіки. Своєчасність та обґрунтованість ухвалених рішень на державному рівні суттєво впливає на результативність бюджетного регулювання. Встановлення цілей та завдань боргової політики на довгостроковий період є дієвою складовою

в системі інституційного середовища бюджетної політики, направленої на стратегічну спрямованість економічного зростання.

Визначення довго- і середньострокових завдань бюджетної політики, критеріїв оцінювання їх виконання, на основі яких встановлення обсягів бюджетних ресурсів на перспективу є важливими умовами підвищення якості управління державними коштами на усіх рівнях бюджетної системи з метою посилення впливу бюджетної політики на соціальний та економічний розвиток країни.

Системна зміна бюджетної політики забезпечить: стратегічний підхід до визначення довгострокових пріоритетних заходів, залучення та оптимального розподілу обмеженого обсягу ресурсів; посилення бюджетної дисципліни завдяки встановленню та дослідженню результатів реалізації поточної державної політики протягом наступних років; виконання встановлених граничних обсягів видатків і доходів, підвищення рівня послідовності бюджетного планування фінансових ресурсів та планування державних заходів впливу на цій основі [13, с. 18; 14, с. 32].

Розроблення довгострокової бюджетної політики, виходячи з інституційного розвитку країни, та невідповідність отриманих результатів встановленим цілям є наслідком недостатнього врахування інституційного середовища суспільства. Розвиток перспективного прогнозування бюджету та його поступового впровадження в бюджетний механізм передбачає формування бюджетів у межах стратегічної перспективи, що дозволить узгодити визначені пріоритети соціально-економічного розвитку з очікуваними бюджетними показниками дохідної та видаткової частин бюджету, державного боргу, дефіциту в довгостроковому періоді, рівня децентралізації бюджету, наявності єдиної системи нормативних актів щодо управління стратегічним планування і прогнозуванням із розподілом функцій, завдань та відповідальності між інститутами державного управління.

Доцільним є розширення часових меж бюджетного прогнозу до п'яти років, що створить умови для якісного аналізу основних тенденцій формування бюджетних ресурсів і напрямів їх використання, дотримання гранично допустимого рівня державного боргу, динаміки дефіциту, виконання взятих державою фінансових зобов'язань, виявлення інших чинників, які потрібно врахувати під час розрахунку показників бюджету в довгостроковому періоді.

Подальші наукові дослідження теоретичних засад розвитку бюджетної політики сприятимуть підвищенню рівня використання бюджетного потенціалу як інструмента впливу на дієвість функціонування національної економіки.

Література: 1. Засади формування бюджетної політики держави : монографія / М. М. Єрмошенко, С. А. Єрохін, І. О. Плужніков та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М. М. Єр-

мошенка. – Київ : НАУ, 2003. – С. 177. 2. Крушинова Н. Г. Стратегічні напрями розвитку бюджетної системи України / Н. Г. Крушинова // Сталій розвиток економіки. – 2010. – № 1. – С. 160–163. 3. Василик О. Д. Бюджетна система України / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с. 4. Юрій С. І. Фінанси [Електронний ресурс] / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/664-fnansi-yury-s-fedosov-vm.html>. 5. Огонь Ц. Доходи бюджету України: теорія та практика : монографія / Ц. Огонь. – Київ : КНТЕУ, 2003. – 580 с. 6. Дем'янишин В. Теоретичні засади бюджетної політики / В. Дем'янишин // Світ фінансів. – 2007. – Вип. 1 (10). – С. 19–34. 7. Чугунов І. Я. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин / І. Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 4. – С. 13–22. 8. Юрій С. Бюджет, бюджетна доктрина та бюджетна політика держави: сучасна парадигма, іманентний детермінізм, реалії і перспективи / С. Юрій, В. Дем'янишин // Світ фінансів. – 2010. – Вип. 4. – С. 7–27. 9. Теорія фінансів / за ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 576 с. 10. Самуельсон Пол А. Макроекономіка / Пол А. Самуельсон, Вільям Д. Нордгауз ; пер. з англ. – Київ : Основи, 1995. – 544 с. 11. Федосов В. Бюджетний менеджмент / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова [та ін.] ; за заг. ред. В. Федосова. – Київ : КНЕУ, 2004. – 864 с. 12. Бьюкенен Дж. М. Сочинения [Текст] : т. 1. Конституция экономической политики. Расчет согласия. Границы свободы / Дж. М. Бьюкенен ; ред. кол. Р. М. Нуреев (гл. ред.) [и др.] ; пер. с англ. ; Фонд экономич. инициативы. – Москва : Таурис Альфа, 1997. – 560 с. – (Нобелевские лауреаты по экономике). 13. Корнієнко Н. М. Розвиток стратегічного планування в системі бюджетного регулювання економічного розвитку / Н. М. Корнієнко // Управління розвитком. – 2017. – № 3–4 (189–190). – С. 12–19. 14. Корнієнко Н. М. Оцінка і моніторинг ефективності бюджетних програм / Н. М. Корнієнко // Економічний часопис-XXI : науковий журнал. – 2013. – № 5–6 (2). – С. 31–33.

References: 1. *Zasady formuvannya biudzhetoї polityky : monohrafiia* [The principles of state budget formation : monograph] / M. M. Yermoshenko, S. A. Yerokhin, I. O. Pluzhnikov et al. / za nauk. red. d-ra ekon. nauk, prof. M. M. Yermoshenka. – Kyiv : NAU, 2003. – 177 p. 2. *Krushynova N. H. Stratehichni napriamy rozvytku biudzhetoї systemy Ukrainy* [The strategic directions of the budgetary system development in Ukraine] / N. H. Krushynova // *Stalyi rozvytok ekonomiky*. – 2010. – No. 1. – P.160–163. 3. *Vasylyk O. D. Biudzhetna systema Ukrainy* / O. D. Vasylyk, K. V. Pavliuk. – Kyiv : Tsentri navchalnoi literatury, 2004. – 544 s. 4. *Yurii S. I. Finansy* [Electronic resource] / za red. S. I. Yuriiia, V. M. Fedosova. – Access mode : <http://westudents.com.ua/knigi/664-fnansi-yury-s-fedosov-vm.html>. 5. *Ohon Ts. Dokhody biudgetu Ukrainy: teoriia ta praktyka : monohrafiia* [Budget revenues of Ukraine: theory and practice : monograph] / Ts. Ohon. – Kyiv : KNTEU, 2003. – 580 p. 6. *Demianyshyn V. Teoretychni zasady biudzhetoї polityky* [The theoretical basis of budget policy] / V. Demianyshyn // *Svit finansiv*. – 2007. – Issue 1 (10). – P. 19–34. 7. *Chuhunov I. Ya. Teoretychni zasady rozvytku biudzhetykh vidnosyn* [The theoretical basis of budget relations development]

/ I. Ya. Chuhunov // *Visnyk KNTEU*. – 2011. – No. 4. – P. 13–22. 8. *Yurii S. Biudzhets, biudzhetsna doktryna ta biudzhetsna polityka derzhavy: suchasna paradyhma, imanentnyi determinizm, realii, i perspektyvy* [Budget, budget doctrine and state budget policy: modern paradigm, inherent determinism, realities and prospects] / S. Yurii, V. Demianyshyn // *Svit finansiv*. – 2010. – Issue 4. – P. 7–27. 9. *Teoriia finansiv* / za red. prof. V. M. Fedosova, S. I. Yuriiia. – Kyiv : Tsentri uchbovoi literatury, 2010. – 576 p. 10. *Samuelson Pol A. Makroekonomika* / Pol A. Samuelson, Viliam D. Nordhauz ; per. z anh. – Kyiv : Osnovy, 1995. – 544 p. 11. *Fedosov V. Biudzhetni menedzhment* / V. Fedosov, V. Oparin, L. Safonova [et al.] ; za zah. red. V. Fedosova. – Kyiv : KNEU, 2004. – 864 p. 12. *Byukenen Dzh. M. Sochineniia* [Tekst] : vol. 1. *Konstitutsiia ekonomicheskoy polityki. Raschet soglasiia. Granitsy svobody* / Dzh. M. Byukenen ; red. kol. R. N. Nuureev (gl. red.) [et al.] ; per. s angl. ; Fond ekonomich. initsiatyvy. – Moskva : Taurus Alfa, 1997. – 560 p. – (Nobelevskie laureaty po ekonomike). 13. *Korniienko N. M. Rozvytok stratehichnoho planuvannia v systemi biudzhetoї rehuliuвання ekonomichnoho rozvytku* [Development of strategic planning in the system of economic development budget regulation] / N. M. Korniienko // *Upravlinnia rozvytkom*. – 2017. – No. 3–4 (189–190). – P. 12–19. 14. *Korniienko N. M. Otsinka i monitorynh efektyvnosti biudzhetykh prohram* [Evaluation and monitoring of the effectiveness of budget programs] / N. M. Korniienko // *Ekonomichnyi chasopys-XXI : naukovyi zhurnal*. – 2013. – No. 5–6 (2). – P. 31–33.

Інформація про автора

Дибко Наталія Миколаївна – канд. екон. наук, головний спеціаліст відділу співробітництва з МВФ Управління міжнародного співробітництва Міністерства фінансів України (вул. М. Грушевського, 12/2, м. Київ, Україна, 01008, e-mail: Nataliia_Dybko@ukr.net).

Информация об авторе

Дыбко Наталья Николаевна – канд. экон. наук, главный специалист отдела сотрудничества с МВФ Управления международного сотрудничества Министерства финансов Украины (ул. М. Грушевского, 12/2, г. Киев, Украина, 01008, e-mail: Nataliia_Dybko@ukr.net).

Information about the author

N. Dybko – PhD in Economics, chief specialist of the Division for Cooperation with the IMF at the Department of International Cooperation in the Ministry of Finance of Ukraine (12/2 M. Hrushevskyyi St., Kyiv, Ukraine, 01008, e-mail: Nataliia_Dybko@ukr.net).

*Стаття надійшла до ред.
11.06.2018 р.*